

Список використаних джерел

1. Атлас адміністративно-територіального устрою Тернопільської області. URL: <https://atu.decentralization.gov.ua/?fbclid=IwAR17EYDdn9NkUHooNtTetQ1XQ1h6q4yma7AOR8N01DF1-9g7NmjXijwzLs#atlas>.
2. Денисик Г. І. Антропогенне ландшафтознавство: навчальний посібник. Частина I. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і Ко», 2012. 336 с.
3. Гусятинська громада. Тернопільська область, Чортківський район. URL: <https://hsr.gov.ua/pasport-17-26-00-19-03-2020/>.
4. Навчально-краєзнавчий атлас Тернопільської області // за ред. Кравчука Я. С. Л.: ВФ Афіша, 2000, 24 с.
5. Природа Тернопільської області / за ред. К. І. Геренчука. Львів: Вища шк., 1980. 152 с.
6. Природні умови та ресурси Тернопільщини / наук.ред.: М. Я. Сивий, Л. П. Парик. Тернопіль: Терно-граф, 2011. 512 с.

Хома О.

*магістрантка II курсу
спеціальності 106 Географія.
Науковий керівник – викл. Гулик С. В.*

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ДОСЛІДЖЕНЬ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Серед нових напрямів розвитку ландшафтознавства на теренах Західного Поділля та й в Україні загалом, започаткованих у другій половині ХХ ст. – меліоративне ландшафтознавство, геофізика ландшафтів, геохімія ландшафтів, ландшафтна екологія та інших, на початку ХХІ ст. найбільш активно розвивається антропогенне ландшафтознавство. Антропогенне ландшафтознавство в Україні завершило перший етап свого розвитку, результатом якого є не лише відомі теоретичні напрацювання [1, 2, 3, 4, 6] і детальне пізнання окремих класів антропогенних ландшафтів [3, 7, 8], але й формування нових перспективних напрямів їх досліджень. Це значно вищий рівень, другий етап пізнання антропогенних ландшафтів України, основний розвиток якого припадає на першу половину ХХІ ст. Серед нових і перспективних напрямів досліджень антропогенних ландшафтів в Україні виокремлюються такі:

– дослідження парадинамічних і парагенетичних взаємозв'язків між ландшафтними комплексами як натуральних, так і уже виділених й частково пізнаних класів антропогенних ландшафтів, зокрема – селитебних і промислових, селитебних і дорожніх, сільськогосподарських й лісових антропогенних, сільськогосподарських й дорожніх, тафальних і селитебних та інших. Динаміка ландшафтів – один з найменш опрацьованих розділів ландшафтознавства. Ще менше публікацій з динаміки антропогенних ландшафтів;

– пізнання процесів взаємодії ландшафтно-інженерних та ландшафтно-техногенних систем з довкіллям, особливо у просторово-часовому аспекті. Часто упродовж життя лише одного покоління людей ландшафтно-інженерні

системи зароджувались, активно функціонували й занепадали. Вивчення «досвіду» їх впливу на довкілля допоможе уникнути низки екологічних проблем у майбутньому;

- дослідження вертикальної та висотної диференціації антропогенних ландшафтів і зумовлених ними динамічних процесів. Особливо це стосується селитебних і промислових ландшафтів, де продовжує активно формуватися двоярусна (підземна і наземна) структура унікальних ландшафтних комплексів, котрі, як не дивно, мають цікаве майбутнє. Висотна диференціація гірських ландшафтів дослідження значно краще ніж рівнинних;

- дослідження розвитку та функціонування мікросередкових процесів у структурі антропогенних ландшафтів. Сучасне ландшафтно- і екологічно дестабілізоване середовище характеризується аномально швидкими змінами структурної організації геокомпонентів і ландшафтних комплексів та взаємозв'язків між ними. В таких умовах активно розвиваються мікросередкові процеси – прояв нових ландшафтних, екологічних, енергетичних, речовинних та інших зв'язків, що формуються в навколишньому середовищі. Їх вивчення є перспективним. З одного боку – мікросередкові процеси розкривають причини й механізм плинних тенденцій трансформації на локальному рівні та можливу перспективу їх регіоналізації, а з іншого – враховуючи їх індикаторне значення, відкривається шлях до управління станом природного середовища і можливість попередження виникнення небажаних або агресивних процесів та явищ на ранніх стадіях їх розвитку [8];

- пізнання специфіки похідних процесів в антропогенних ландшафтах. Насамперед це стосується промислових (особливо гірничо-промислових) та селитебних ландшафтів. За минулі 50–60 років активний розвиток похідних процесів спостерігається в усіх класах антропогенних ландшафтів й в усіх регіонах України. Від інших, вони відрізняються тим, що у більшості випадків похідні процеси є передбачуваними. Райони їх майбутнього розвитку відомі, а значить прояв небажаних похідних процесів можна прогнозувати, що робить їх дослідження перспективними;

- дослідження симетрії й асиметрії ландшафтів та пов'язаних з цими явищами їх розвитку. У перспективі саме через дослідження симетрії й асиметрії ландшафтних комплексів можна буде вирішити низку проблем пов'язаних з раціональним природокористуванням у межах височин, передгірських й гірських територій. Явищу симетрії й асиметрії в природі більше уваги приділяють математики, фізики, біологи. Географи й ландшафтознавці лише починають вивчати окремі особливості ландшафтних комплексів, що зумовлені їх симетрією й асиметрією [7];

- виокремлення і дослідження унікальних та оригінальних антропогенних об'єктів й територій. Тривалий період формування антропогенних ландшафтів, їх різноманіття й своєрідність призвели до виокремлення в структурі антропогенних ландшафтів не лише оригінальних, але й унікальних територій та об'єктів, частина з яких уже зараз є складовими національної спадщини;

– дослідження можливостей і доказ необхідності використання ландшафтного дизайну у процесі розробки проектів розбудови, перебудови і подальшого раціонального використання сучасних, переважно антропогенних, ландшафтів України. Кожний проект реконструкції антропогенного ландшафту має завершуватися їх дизайнерським оформленням, яке необхідно максимально наблизити до кращих зразків регіонального ландшафту де буде реалізовано проект.

Виокремлені перспективні напрями дослідження антропогенних ландшафтів дадуть можливість реально планувати й обґрунтовувати перспективи розвитку ландшафтів майбутнього будь-якого регіону, зокрема й України. При цьому необхідно пам'ятати, що повна заміна натуральної природи антропогенною, натуральних ландшафтів антропогенними не лише не забезпечить збалансованого розвитку регіону чи країни, але й значно прискорить їх руйнацію. Нормального розвитку можна досягти лише внаслідок збалансованого поєднання в наявній або новій структурі ландшафтів регіону, а потім і в ландшафтній сфері Землі, досконалих у соціально-екологічному аспекті культурних і натуральних ландшафтів, які найбільш надійно гарантують стабільність довкілля за рахунок гомеостазу біосфери.

Список використаних джерел

1. Воловик В.М. Етнокультурні ландшафти містечок Поділля. Вінниця: ВНТУ, 2011. 270 с.
2. Гудзевич А.В. Просторово-часова організація сучасних ландшафтів: теорія і практика. Вінниця: Віндрук, 2012. 434 с.
3. Денисик Г.І. Антропогенні ландшафти Правобережної України. Вінниця: Арбат, 1998. 292 с.
4. Денисик Г.І. Лісополе України. Вінниця: Тезис, 2001. 284 с.
5. Денисик Г.І. «Золота середина» у природничо-географічних дослідженнях. Наукові записки Вінницького педуніверситету. Серія: географія. 2011. Вип. 23. С. 3–10.
6. Мильков Ф.Н. Человек и ландшафты. М.: Мысль, 1973. 222 с.
7. Серія: «Антропогенні ландшафти Поділля» [За ред. Г.І. Денисика]. Вінниця: Едельвейс і К, 2005–2018.
8. Серія: «Антропогенні ландшафти Правобережної України» [За ред. Г.І. Денисика]. Вінниця: «Едельвейс і К», 2012–2020.